

OSVRTI

NJEGOVANJE ZAVIČAJNOG IDIOMA

Svaka upotreba jezika između roditelja i njihove djece temelj je opstanka nekog jezika. Već za dva naraštaja neki jezik može potpuno nestati ako ga roditelji ne budu prenosili svojoj djeci.”

Vođeni tim riječima objavljenim u Dokumentu Vijeća Europe u povodu Europske godine jezika 2001. godine, članovi literarno-filološke grupe OŠ Brinje postavili su zadatak da zapišu zavičajne riječi kojima se služe i govore njihove bake, roditelji pa i oni sami kad su u svojim domovima. Kako smo svjedoci da mnoga sela nestaju, gase se, a s njima i mjesni govori, njihovim nestancima nestaju sve one tople zavičajne riječi, umire ljepota izričaja čakavskog narječja u ovom brinjskom podneblju. Snagu tih riječi osjetili smo u književnom stvaralaštvu kada mladi pisci slikajući taj kraj, ljude i njihove mentalitete ovjekovječuju trenutke iz života tih ljudi koji govore toplim i zavičajnim zvučnim govorom. Navodimo dio iz proznog rada *Marina šenica* Ivane Pađen, učenice VII. razreda:

“... Zacrvenila se Mare, obrazi kej oganj goridu. Vidi jela da joj ni za divanit, al ni njoj vrtar ne da mučat. »Ajde, ajde Mare, umiri se, ma neš propast za pet zrn šenice i tako ti Toma dela u Njemačkoj ni tičijeg mlika ti ne fali.«”

Kad smo 2001. na državnom susretu Lidrano tim radom predstavljali našu županiju, pisac Dubravko Jelačić Bužimski rekao je: “To je prava mala literarna umotvorina.”

Te sličice iz seoskog života, čiji likovi govore čakavskim narječjem i ikavskim govorom, ostat će ovjekovječene u zbornicima književnih radova kao čuvari jednog govora u potkapelskom kraju.

Neke riječi zapisali smo i usporedili s književnim jezikom. To su riječi: *gunjac* – biljac, tkani pokrivač od vune, *krosna* – tkalački stan, *lopa* – sjenik, *vračina* – naušnica, *rafun* – dimnjak, *koneštra* – košara, *taša* – torba, *prsur* – tava, *rabuš* – novčanik, *vanjkuš* – jastuk, *sliva* – šljiva, *rušva* – kruška, *gljedat* – gledati, *dane¹* – miriše, *drće* – drhti, *gredu* – idu, *jist* – jesti, *čerišnja* – trešnja, *jačmen* – ječam, *merlin* – mrkva, *orij* – orah, *pete* – pijetao, *staklje* – staklo, *zikva* – kolijevka, *kišič* – nožić, *fuzekljín* – čarape (čarape pletene od vune), *poneštra* – prozor, *odičal* – odlazi!, *jutra* – sutra, *kadi* – gdje, *kej da* – kao da, *čer* – jučer, *vo* – ovo, *no* – ono, *ki* – tko, *valje* – odmah.

Riječi *prsur* (“tava”) i *valje* (“odmah”) čuju se još samo kod starijih ljudi, kao i sintagma *Ore, nete!* što znači *Hoće-ne će*. Neke zavičajne riječi razlikuju se od književnih i oblikom; npr. imenice ženskog roda u množini nemaju u genitivu nastavka *a* pa se kaže *Nema žen* umjesto *Nema žena*. Vokalizacija se najčešće ne provodi pa čujemo: *bil, zel, donesal, dobasal* (bio, uzeo, donio, dolutao).

Ovo čakavsko narječje i ikavski govor imaju mali broj riječi u kojima se jat odrazio kao *e*: *ded* (djed), *bel* (bijel), *seno* (sijeno), *testo* (tijesto). Prikupljajući te riječi i proučavajući zavičajni govor, stvorit ćemo uvjete za izradu razlikovnog rječnika našega kraja. Tim radom uspostavili smo

1 Bit će *dänē*, što znači da i naglasku treba dati potrebnu pozornost. (Ur.)

suodnos između zavičajnog govora i književnoga jezika, razvijali smo jezični senzibilitet učenika i ukazali da zavičajni jezik, sve oblike i načine izražavanja moramo sačuvati jer nestankom jezika “na gubitku je čovječanstvo koje se lišava jednog dijela svog bogatstva”, kako piše u već spomenutom Dokumentu Vijeća Europe u povodu Europske godine jezika 2001. godine.

Sela se gase, mladi naraštaji odlaze u gradove, u zaglušnoj buci života utihnu zavičajne riječi, nestaju, a zapisane ostat će zauvijek jer snagu pisane riječi istak-

nuše Egipćani u tekstu o vrijednosti pisane riječi:

“Čovjek je mrtav, njegov leš je prah, svi njegovi suvremenici su pod zemljom. Knjiga je međutim ona koja njegovu uspomenu predaje od usta do usta. Pismo je korisnije od kuće zidanice, od kapela na Zapadu, od čvrste tvrđave, od spomenika u hramu.”

Jezik se mijenja, novo vrijeme uvjetuje stvaranje novih riječi, ali svaka zapisana riječ bit će dio i čuvar zavičajnog idioma jednoga kraja.*

Manda Matanović

---

* Ovaj članak ne ide u Jezik, ali ga objavljujemo kao poticaj drugim nastavnicima, jer se tako bolje upoznaje hrvatski književni jezik i njegove izražajne vrijednosti.